

Artikel

Kapan saja

Sejak 2022

Sejak 2021

Sejak 2018

Rentang khusus...

Urutkan menurut
relevansi

Urutkan menurut tanggal

[\[PDF\] Hak Spiritual Pengguna Dalam Penyelesaian Pertikaian Perbankan Islam Di Indonesia](#)

[\[PDF\] core.ac.uk](#)

[SSA Yusoff - Jurnal Undang-undang dan Masyarakat, 2017 - core.ac.uk](#)

Hak spiritual pengguna merupakan satu bentuk daripada pematuhan syariah yang memberikan jaminan kesesuaian dengan syariah. Permasalahannya, sebagai suatu hak bagi pengguna, hak spiritual pengguna kurang diberikan perhatian. Justeru hak ini diperjuangkan. Selain itu, dalam konteks penyelesaian pertikaian pengguna perbankan Islam di Indonesia, masih terdapat pelbagai isu, sama ada dalam bidang undang-undang, institusi dan mekanismenya. Kajian ini berobjektifkan memperkenalkan konsep hak spiritual ...

☆ Simpan Kutip Artikel terkait 3 versi

Home > **Vol 28 (2021)**

Jurnal Undang-undang dan Masyarakat

Jurnal Undang-undang dan Masyarakat (JUUM) (Print ISSN 1394-7729) (E-ISSN 2735-1270) is a Malaysian Journal of Law and Society published twice a year in April and September by UKM Press. The journal emphasises on formation and application of law to the masses in Malaysia, South East Asia and other regions in the world. JUUM strives to provide an additional platform for intellectual discourse, publication of research findings and theoretical debates on issues from a range of legal traditions. JUUM is an invaluable resource for readers interested in cutting-edge analysis of current legal issues.

Announcements

Journal Template

We accept submissions throughout the year. To ensure a smooth and expedient submission, review and editorial process, authors are kindly advised to adhere to the [Journal Template](#).

Posted: 2021-02-09

[More Announcements...](#)

Vol 28 (2021): JUUM

Table of Contents

Articles

Crime Scene Investigation Issues: Present Issues and Future Recommendations Khairul Osman, Gina Francesca Gabriel, Noor Hafzalinda Hamzah	PDF 3 - 10
Doctrine of Frustration and Force Majeure Clause: Its Application on Tenancy Contract During the Movement Control Order in Malaysia Muhammad Asyraf Azni, Suria Fadhillah Md Pauzi, Ida Rosnita Ismail	PDF 11 - 17
Is Mediation A Process of 'Law'? A Hart-ian Perspective Jing Zhi Wong	PDF 18 - 34
Nature of the Power of the Registrar of Titles: Judicial, Quasi-Judicial or Administrative Shahrul Natasha Binti Halid, Jady @ Zaidi Hassim	PDF 35 - 45
Ketirisan Skim Subsidi Baja: Punca dan Peruntukan Perundangan di Malaysia (Leakage on Fertilizer Subsidy Scheme: Cause and Legal Provisions in Malaysia) Asmar Abdul Rahim, Nurli Yaacob, Nor Anita Abdullah, Aida Abdul Razak	PDF 46 - 56
Penentuan Nasab melalui Prinsip Undang-undang Keterangan Islam (Determination of Legitimacy through the Principles of Islamic Evidence Law) Fatimah Yusro Hashim, Anisah Che Ngah, Mohammad Azhan Yahya, Ahmad Azam Mohd Shariff	PDF 57 - 66
Keterangan Dokumen Elektronik: Proses Pengumpulannya di Peringkat Pra Perbicaraan dalam Kes Mal Syariah di Malaysia (Electronic Documentary Evidence: Its Gathering Process at Pre-trial Stage in Malaysian Syariah Mal Cases) Mohamad Azhan Yahya, Ahmad Azam Mohd Shariff, Fatimah Yusro Hashim	PDF 67 - 77
Peruntukan Beban Pembuktian di Bawah Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah: Satu Penilaian (Provisions on Burden of Proof Under the Syariah Court Evidence Enactment: An Appraisal) Suhaizad bin Saifuddin	PDF 78 - 91
The Application of Caveat Emptor and Caveat Vendor Doctrines from Civil and	PDF

OPEN JOURNAL SYSTEMS

[Journal Help](#)

USER

Username

Password

Remember me

NOTIFICATIONS

- [View](#)
- [Subscribe](#)

JOURNAL CONTENT

Search

Search Scope

All

Browse

- [By Issue](#)
- [By Author](#)
- [By Title](#)
- [Other Journals](#)

FONT SIZE

INFORMATION

- [For Readers](#)
- [For Authors](#)
- [For Librarians](#)

Home > [Editorial Team](#)

Editorial Team

EDITOR-IN-CHIEF

Dr. Haniwarda Yaakob

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: hani75@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 54788518100](#)

ADVISORY BOARD

Emeritus Professor Dr. Don Chalmers

Faculty of Law, University of Tasmania, Australia
Email: Don.Chalmers@utas.edu.au
[Scopus Author ID: 7102932105](#)

Professor Dr. Akira Saito

Graduate School of Law and Faculty of Law, Kobe University, Japan
Email: asaito@kobe-u.ac.jp

Dato' Hj. Zainul Rijal Abu Bakar

Association of Muslim Lawyers of Malaysia
Email: zrta@zrta.com.my

Datuk Seri Dr. Nik Norzrul Thani bin Nik Hassan Thani

Zaid Ibrahim & Co, Malaysia
Email: nik.thani@zicolaw.com

Dr. Ahmad Nabil Azizan

Petroleum Nasional Berhad, Malaysia

EDITORS

Professor Dr. Zinatul Ashiqin Zainol

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: shiqin@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 35313154800](#)

Associate Professor Dr. Rasyikah Md Khalid

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: rasyikah@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 36124867700](#)

Assoc. Prof. Dr. Ramalinggam A/L A.Rajamanickam

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: rama@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 56257400600](#)

Dr. Muhamad Helmi Md. Said

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: mhelmisaid@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 57193316407](#)

Dr. Saidatul Nadia Abd Aziz

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: nadia_aziz@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 57220743720](#)

Dr. Nur Khalidah Dahlan

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: nurkhalidahdahan@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 57200993560](#)

JOURNAL MANAGER

Associate Professor Dr. Mohamad Rizal bin Abd Rahman

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: noryn@ukm.edu.my
[Scopus Author ID: 55220829300](#)

JOURNAL OFFICERS

Mr. Arif Mohd Sham

UKM Press
Email: arif.sham@ukm.edu.my

Ms. Nur Farhana Abd Razak

Faculty of Law, Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: nurfarhana89@ukm.edu.my

ISSN: 2735-1270

OPEN JOURNAL SYSTEMS

[Journal Help](#)

USER

Username

Password

Remember me

NOTIFICATIONS

- [View](#)
- [Subscribe](#)

JOURNAL CONTENT

Search

Search Scope

All

Browse

- [By Issue](#)
- [By Author](#)
- [By Title](#)
- [Other Journals](#)

FONT SIZE

INFORMATION

- [For Readers](#)
- [For Authors](#)
- [For Librarians](#)

[HOME](#) [ABOUT](#) [LOGIN](#) [REGISTER](#) [SEARCH](#) [CURRENT](#) [ARCHIVES](#)
[ANNOUNCEMENTS](#) [ETHICS AND MALPRACTICE STATEMENT](#) [EDITORIAL TEAM](#)

[Home](#) > [Archives](#) > **2017**

2017

JUUM (ISU KHAS/SPECIAL ISSUE)

Table of Contents

Articles

[Sejarah Hak Penentuan Kendiri Orang Asal di bawah Undang-undang Antarabangsa](#) [PDF](#)
Muhamad Sayuti Hassan @ Yahya, Rohaida Nordin

[Sulh: Pengadilan Tanpa Perbicaraan mahkamah dalam Memenuhi Tuntutan Pasaran Kewangan Islam di Malaysia](#) [PDF](#)
Nur Khalidah Dahlan, Mohd. Rizal Palil, Noor Inayah Yaakub, Mohamad Abdul Hamid

[Open Price Term under the United Kingdom Sale of Goods Act 1979](#) [PDF](#)
Farzaneh Akrami, Sakina Shaik Ahmad Yusoff, Suzanna Mohd Isa

[Kehamilan Luar Nikah dari Perspektif Undang-undang Jenayah Syariah di Malaysia dan Pengawalannya melalui Program Pencegahan](#) [PDF](#)
Adibah Bahori, Siti Zubaidah Ismail

[Consumer Protection and Product Safety in ASEAN: A Development of ASEAN General Product Safety Directive](#) [PDF](#)
Syed Sagoff Al Sagoff, Rahmah Ismail

[Pelaksanaan Hukuman Alternatif di Mahkamah Syariah: Keperluan kepada Pemantapan Peruntukan Perundangan dalam Akta/Enakmen Syariah Negeri-negeri](#) [PDF](#)
Hasnizam Hashim, Jasri Jamal

[Whistleblowing as a Means for Compelled Governance in Corporate Institutions](#) [PDF](#)
Hazlina Shaik Md Noor Alam

[Hak Spiritual Pengguna Dalam Penyelesaian Pertikaian Perbankan Islam di Indonesia](#) [PDF](#)
Ro'fah Setyowati, Sakina Shaik Ahmad Yusoff

[Skop Seksyen 45 Akta Keterangan 1950: Keperluan Untuk Semakan Semula](#) [PDF](#)
Ramalinggam Rajamanickam

[Perbezaan Rejim Polisi Pelaburan Langsung Asing \(FDI\) Dalam Kalangan Negara Anggota ASEAN: Cabaran Perundangan Dalam Merealisasikan Komuniti Ekonomi ASEAN Berdasarkan ASEAN Comprehensive Investment Agreement \(ACIA\)](#) [PDF](#)
Saidatul Nadia Abd Aziz, Salawati Mat Basir

ISSN: 2735-1270

[OPEN JOURNAL SYSTEMS](#)

[Journal Help](#)

USER

Username

Password

Remember me

NOTIFICATIONS

- [View](#)
- [Subscribe](#)

JOURNAL CONTENT

Search

Search Scope

All

Browse

- [By Issue](#)
- [By Author](#)
- [By Title](#)
- [Other Journals](#)

FONT SIZE

INFORMATION

- [For Readers](#)
- [For Authors](#)
- [For Librarians](#)

Hak Spiritual Pengguna Dalam Penyelesaian Pertikaian Perbankan Islam Di Indonesia

(Spiritual Rights of Consumers in Islamic Banking Dispute Resolution in Indonesia)

RO'FAH SETYOWATI

SAKINA SHAIK AHMAD YUSOFF

ABSTRAK

Hak spiritual pengguna merupakan satu bentuk daripada pematuhan syariah yang memberikan jaminan kesesuaian dengan syariah. Permasalahannya, sebagai suatu hak bagi pengguna, hak spiritual pengguna kurang diberikan perhatian. Justeru hak ini diperjuangkan. Selain itu, dalam konteks penyelesaian pertikaian pengguna perbankan Islam di Indonesia, masih terdapat pelbagai isu, sama ada dalam bidang undang-undang, institusi dan mekanismenya. Kajian ini berobjektifkan memperkenalkan konsep hak spiritual pengguna, mengenal pasti pelbagai isu sedia ada, serta menemukan usaha-usaha yang dilakukan bagi mengukuhkan hak spiritual pengguna dalam penyelesaian pertikaian perbankan Islam. Dengan mengguna pakai metode analisis kandungan yang berteraskan pendekatan doktrinal, kajian ini mendapati bahawa usaha-usaha yang diperlukan, selain penggubalan polisi, termasuklah memperkenalkan pelbagai bentuk lain, antaranya, hala tuju perbankan Islam yang berorientasi undang-undang dari OJK, Keputusan Mahkamah Konstitusi dan beberapa PERMA, sama ada bagi pengukuhan institusi yang relevan, dan pbaikan kualiti hakim, serta mekanisme dalam penyelesaian pertikaian perbankan Islam yang cepat dan cekap. Dengan pelbagai usaha yang dicadangkan, diharapkan dapat mempertingkatkan kepercayaan pengguna terhadap perbankan Islam hingga semakin berjaya menyokong masyarakat yang sejahtera.

Kata Kunci: Hak spiritual; pengguna; penyelesaian pertikaian; perbankan Islam; Indonesia

ABSTRACT

The consumer's spiritual rights are a form of syariah compliance, which provides assurance of conformity with syariah principles. The problem is, the existence of consumer spiritual rights has not been given fair attention. Thus, these rights need to be fought. In addition, in the context of Islamic banking dispute resolution in Indonesia, there are still some issues, whether in the field of law, institutions and mechanism. The objective of this study is to introduce the concept of consumer's spiritual rights, to identify existing problems and to propose efforts to be taken to strengthen consumer's spiritual rights in the settlement of Islamic banking disputes. Adopting the legal analysis method based on the doctrinal approach, this study found that efforts to be taken, besides introducing policies, are to introduce other forms, among others, Islamic banking roadmap that uses the legal paradigm from OJK, Constitutional Court Decision and some PERMA for strengthening the relevant institutions, and enhancing the quality of judges, as well as mechanisms for resolving Islamic banking dispute in a fast and efficient manner. With these efforts, it is hope to increase customers' confidence in Islamic banking to the extent that the system be more successful and help in supporting the establishment of a prosperous society.

Keywords: Spiritual rights; consumer; dispute resolution; Islamic banking; Indonesia

Sulh: Pengadilan Tanpa Perbicaraan Mahkamah dalam Memenuhi Tuntutan Pasaran Kewangan Islam di Malaysia

(Sulh: Justice Without Court Trial in Fulfilling the Needs of Islamic Finance in Malaysia)

NUR KHALIDAH DAHLAN
MOHD. RIZAL PALIL
NOOR INAYAH YAAKUB
MOHAMAD ABDUL HAMID

ABSTRAK

Malaysia merupakan salah satu negara yang mengamalkan dua sistem ekonomi yang berbeza iaitu sistem kewangan konvensional dan sistem kewangan Islam dalam bidang perbankan. Kewujudan kedua-dua sistem kewangan ini dipraktikkan secara serentak di mana sistem perbankan yang biasa adalah berdasarkan sistem perbankan konvensional manakala sistem perbankan Islam berlandaskan prinsip-prinsip syariah. Oleh hal yang demikian, artikel ini akan merujuk kepada kajian yang terdahulu mengenai perkembangan kewangan Islam, kes-kes mahkamah yang berkaitan dengan produk-produk perbankan Islam dan juga kaedah penyelesaian pertikaian alternatif dalam menyelesaikan masalah terutamanya dalam aspek kewangan Islam. Perbincangan dalam artikel ini akan menumpukan ke arah menonjolkan undang-undang dan mekanisme-mekanisme penyelesaian kepada permasalahan berkaitan dengan produk kewangan Islam. Turut dititikberatkan apabila melakukan analisis terhadap kaedah analisis kandungan dokumen dan pemerhatian yang berdasarkan elemen tema dan konsep seperti kewangan Islam, perniagaan, budaya dan perilaku masyarakat terhadap kewangan Islam serta penyelesaian pertikaian alternatif bagi isu-isu dalam kewangan Islam. Antara penemuan-penemuan utama yang ditonjolkan dalam kajian ini adalah semua kes-kes yang berkaitan dengan kewangan Islam boleh diuruskan dan diselesaikan melalui kaedah sulh tanpa merujuk kepada sesuatu kriteria yang tertentu. Pelaksanaan kaedah sulh menekankan tempoh proses penyelesaian pertikaian yang singkat iaitu dalam tempoh masa 3 bulan. Proses penyelesaian pertikaian yang adil, telus dan mengikut persetujuan bersama antara pihak-pihak yang terlibat. Tiada kos dikenakan oleh mahkamah terhadap permohonan pihak-pihak yang terlibat berhubung dengan apa-apa prosiding sepanjang prosedur kerja sulh ini dilaksanakan. Akhir sekali, kaedah sulh ini walaupun kaedah penyelesaian pertikaian dalam Islam, ia boleh diguna pakai oleh pelbagai kaum dan agama tanpa prejudis bagi menyelesaikan kes-kes berkaitan dengan kewangan Islam.

Kata kunci: Sulh; Mahkamah Muamalat; kewangan Islam; penyelesaian pertikaian alternative; Manual Kerja Sulh

ABSTRACT

Malaysia practices a dual economic system, particularly in the banking system, whereby conventional banking exists side-by-side with the Sharia-compliant, Islamic banking. The discussion in this article therefore will be directed towards highlighting the laws and mechanisms of solution in Islamic banking and its implication to enhance the application of Islamic banking laws regardless of ethnicity and religion, in order to maintain fairness and justice in a multi-ethnic society. The content analysis and observation method is used in analysing the related documents based on themes such as Islamic finance, business, culture and behaviour of Islamic finance as well as alternative dispute resolution for issues in Islamic finance. Among the major findings highlighted in this study is that all cases related to Islamic finance can be arranged and finalized by the Sulh method without reference to specific criteria. The Sulh method emphasize the implementation of the dispute resolution process within 3 months (a short period). It is considered as a fair, transparent of dispute resolution

process based on mutual agreement between the parties involved. No cost is imposed by the court on the parties involved in relation to any proceedings during the procedure of sulh. Finally, Sulh is known as an Islamic method of dispute resolution, where it can be adopted by various races and religions without prejudice to resolve the cases related to Islamic finance.

Keywords: Sulh; Muamalat Court; Islamic finance; alternative dispute resolution; Manual Kerja Sulh

PENGENALAN

Pengadilan tanpa perbicaraan mahkamah telah lama diutarakan.¹ Beliau mengatakan bahawa mahkamah telah sesak; kelewatan dalam perbicaraan; kos yang tinggi; kekurangan para peguam; secara keseluruhan perundangan yang substantif iaitu perundangan yang traditional dan tidak terkini. Malahan Pound turut mengatakan terdapat perbezaan dalam penggunaan dan pengamalan perundangan di kalangan golongan berada atau miskin. Ini kerana pengamalan perundangan itu sendiri sering dikuasai oleh golongan berada untuk memihak kepada mereka. Jelas mengatakan bahawa keadilan dalam perundangan tidak menjanjikan konsep kesamarataan terhadap keseluruhan.

Oleh hal demikian, pengamalan terhadap peruntukan perundangan tersebut telah menimbulkan rasa tidak puas hati di kalangan golongan miskin. Menurut Pound, beliau membuat kesimpulan bahawa ‘batasan intrinsik kepada tindakan undang-undang yang berkesan; tidak semestinya menunjukkan setiap masalah sosial mempunyai penyelesaian perundangan’. Disebabkan itu, beliau telah mengutarakan dua konsep iaitu ‘pengadilan tanpa undang-undang’ (*justice without law*) dan ‘pengadilan mengikut undang-undang’. Proses pengadilan tanpa perbicaraan mahkamah merupakan salah satu kaedah bagi sesetengah pihak untuk memperoleh keputusan yang memihak kepada mereka.² Oleh itu, kemunculan kaedah alternatif kepada tindakan undang-undang, terutamanya perdamaian (*conciliation*) dan timbang tara (*arbitration*) telah berhasil kerana penyelesaian mengikut kaedah ini dapat mengurangkan rasa tidak puas hati antara pihak-pihak yang terlibat. Kedua-duanya telah disebut-sebut sebagai cepat, prosedur yang murah dan dapat mengelakkan kelewatan dalam tempoh perbicaraan yang akan mengakibatkan kos yang mahal untuk menghasilkan tindakan undang-undang.

Prosedur perdamaian (*conciliation*) adalah secara sukarela, yang bertujuan untuk menggalakkan orang yang bertelingkah untuk berkompromi dengan perbezaan yang dialami oleh mereka. Penghakiman bersandar sepenuhnya kepada persetujuan pihak-pihak; jika perdamaian gagal, pertikaian itu akan diselesaikan di mahkamah. Dalam erti kata lain, hakim membuat keputusan berdasarkan fakta dan situasi untuk menyelesaikan perbezaan pendapat dan cuba untuk membangkitkan perasaan kerjasama dan bertoleransi di kalangan mereka.

Bagi kaedah timbang tara (*arbitration*), Cohen³ menegaskan bahawa menyediakan alternatif kepada penyelesaian pertikaian adalah perlu kerana dengan terdapat kekurangan dalam prosedur undang-undang dan peraturan yang digubal oleh kerajaan. Beliau merujuk kepada perjanjian antara pihak swasta dan disokong oleh undang-undang kontrak, sebagai kunci kepada keharmonian dalam ekonomi. Satu perjanjian yang mengikat adalah untuk menimbang tara pertikaian masa depan, undang-undang boleh dikuatkuasakan seperti mana-mana kontrak yang lain, berjanji untuk melindungi peraturan-peraturan persendirian daripada kawalan kerajaan dan untuk mengurangkan menggunakan kaedah penyelesaian pertikaian perniagaan melalui mahkamah. Namun, pada masa yang sama perundangan yang baharu memberikan peluang kepada parti-parti untuk menyelesaikan pertikaian mereka di luar kuasa